

[A Compromise in Halacha - On Menachot 33a](#)

A Compromise in Halacha - On Menachot 33a
By Eli Genauer

A common D'var Torah delivered at a wedding goes something like this: “Dear Chatan and Kallah. You are standing beneath a Chupah which is representative of the home you will build within the Jewish people. When you walk into your home, you will notice that that Mezuzah is placed in a diagonal position on the doorpost. There is a disagreement between Rashi and his grandson Rabbeinu Tam as to whether the Mezuzah should be affixed in a vertical or horizontal position. Later decisors ruled that a compromise between those two opinions was in order and therefore prescribed that the Mezuzah be affixed diagonally. This lesson of compromise is an important one as you embark upon you marriage and the Mezuzah on your door is an important reminder of this principle. Mazal Tov!”

This wedding Dvar Torah is based on a Gemara in Menachot 33a

אמר רב יהודה אמר רב, עשאה כמין נגר פסולה.
איני? והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר כולהו מזוזתא דבי רבי כמין נגר הוו עביד. ?
לא קשיא, הא דעבידא כסיכתא, הא דעבידא כאיסתורא.

Rav Yehuda says that Rav says: If one affixes a Mezuzah like a bolt, it is invalid. Is this so? But when Rav Yitzchak bar Yosef came (from Eretz Yisroel) he said that all Mezuzot in the house of Rebbe (Yehuda HaNasi) were affixed like a bolt.? This is not difficult. This ruling (where it is ruled as being unfit) is where it was prepared like a peg; that ruling (in the house of Rebbe where it is ruled as being fit) is where it is prepared like an ankle. [1]

Rashi explains that a “נגר” is something that is embedded in a wall “שתוהבין הנגרין”² [2] “בכותל”. He then writes the word “כזה” and illustrates this with a drawing showing a horizontally placed Mezuzah. This is one of many times here that Rashi tells us something and then uses the word “כזה” which is then followed by a diagram. In this case, the illustration shows a horizontally affixed Mezuzah and it is a mezuzah affixed in this direction that is improper.

Rabbeinu Tam (הא דעבידא כסיכתא "ד"ה 'תוס) is bothered by the explanation of Rashi because he feels that it is more honorable to have the Mezuzah affixed in a horizontal position just as it is more honorable to have a Sefer Torah lying horizontally than standing vertically. He therefore translates the word “נגר” as a “peg” and says that the disqualification of a Mezuzah affixed נגר כמין is that it is affixed vertically, like a peg. He also translates the word כסיכתא as a peg and therefore disqualified because it is vertical, and the word איסתורא, which is considered to be proper, as the part of the foot below the ankle which is horizontal.

The idea that affixing the Mezuzah diagonally is a compromise between the positions of Rashi and Rabbeinu Tam is based on the Shulchan Aruch, Yoreh Deah 289:6

צריכה להיות זקופה, ארקה לארץ מזוהת הפתח..... הגה: וכן נהגו. (בית יוסף) אכל יש אומרים שפסולה בזקופה, אלא צריכה להיות שכובה, ארקה לרחב מזוהת הפתח (טור והפוסקים בשם רבנו תם). והמדקדקין, יוצאין ידי שניהם, ומניחים אותה בשפוע ובאלכסון (טור והגהות מ'מוני ומהרי"ל ות"ה סי' נ"ב), וכן ראוי לנהג, וכן נוהגין במדינות אלו.

In truth, it is not really a compromise but rather an effort to affix the Mezuzah in a way in which both Rashi and Rabbeinu Tam would approve. Rashi says that vertical is the proper way, horizontal is *Pasul*, but bent (or diagonal) is also Kosher. Rabbeinu Tam says that horizontal is the proper way, vertical is *Pasul*, but bent is also Kosher. Some Meforshim take this idea even further by saying that since in the house of Rebbe the Mezuzot were affixed כאיסתוירא, this was some sort of *Hidur* and therefore something to be emulated.

The classic edition of the Vilna Shas (Vilna 1885) renders this Sugya and the accompanying diagrams as such

הוה ואמר רב יהודה א
 אחר הרגיל א"ר זירא
 שמואל 'מצוה להני
 העליון ורב הונא אמ'ט
 ומרחיק מן הקורה ט
 כשר למזוזה מתיבי
 טפח ומרחיק מן הקור
 כולו כשר למזוזה רב
 אימר וקשרתם וכתבר
 אף (כתיבה) בגובה ב'
 דאמר כר' יהודה אלא
 לא כרבי יהודה ולא
 הונא בריה דרב נו

עשה כמין נגרי שקנעש ותחנה
 צפף כנגד שמואל
 הנגרין כותל כזה
 פסולה דמזוזה
 לפתח נאורך צפף
 כזה נגר קניליא:
 ההוא פתח דעיל
 צי' ר' לני מדרש"
 פתח קטן סיה לו
 לדני אלל מקומו ונכנס וילא נו כדי
 שלא יעריח תלמידיו לעמוד בפניו
 אם יענר לפניהם: איסתוירא
 היינו מקו' חינו' השוק והרגל ומעומד
 הוא כזה כשיר': עבד' כסיכת' נגר
 כשל אומנ' כזה פסול:
 ל"א איסתויר' כיהיכי
 דמקום חיטר השוק
 והרגל הוי השוק
 זקוף מלמעלה והרגל שוכנ' כזה
 כך ביחש למזוזה כשירה הואיל

וראשה אחד זקוף: רגיל הוה' רונ הנכנסין לניח המדרש נאות פתח:
 הלך אחר הרגיל' אס יש נ' פתחם לחדר אחד נאותו פתח שרגיל
 לצאת ולנא יותר יניח המזוזה: נחילת שליט העליון' ימדוד מלמע'
 למזוזה שני שליטת המפתח ולכשירנת לחמולת שליטת העליון ומו' המזוזה

Here are the words of Rashi which correspond to these two diagrams which show the positioning of four Mezuzot

1. עשאה כמין נגר - שקבעה ותחבה בסף כנגר, שתוחבין הנגרין בכותל **כזה**.
2. פסולה - דמצותה לתתה באורך בסף **כזה** נגר, קביליא
3. עבידא כסיכתא - נגר כשל אומנים **כזה** פסולה
4. איסתורא - היינו מקום חיבור השוק והרגל ומעומד הוא **כזה**, כשירה:
5. ל"א איסתורא, כי היכי דמקום חיבור השוק והרגל הוי השוק זקוף מלמעלה והרגל שוכב **כזה** כך הניחה למזוזה כשירה הואיל וראשה אחד זקוף:

The doorway in the top illustration shows the position of two Mezuzot.

The one on top is horizontal which is improper, and the one on the bottom is vertical which is Kosher.

1. עשאה כמין נגר - שקבעה ותחבה בסף כנגר, שתוחבין הנגרין בכותל **כזה**.

He affixed and inserted it in the doorpost like a bolt, for workmen who work with bolts insert it in the walls **like this**[3]

In Bava Batra 101a he describes it “like an **upright** bolt” and in our Gemara he describes it as “like a bolt shoved into a case, i.e. **horizontally**”

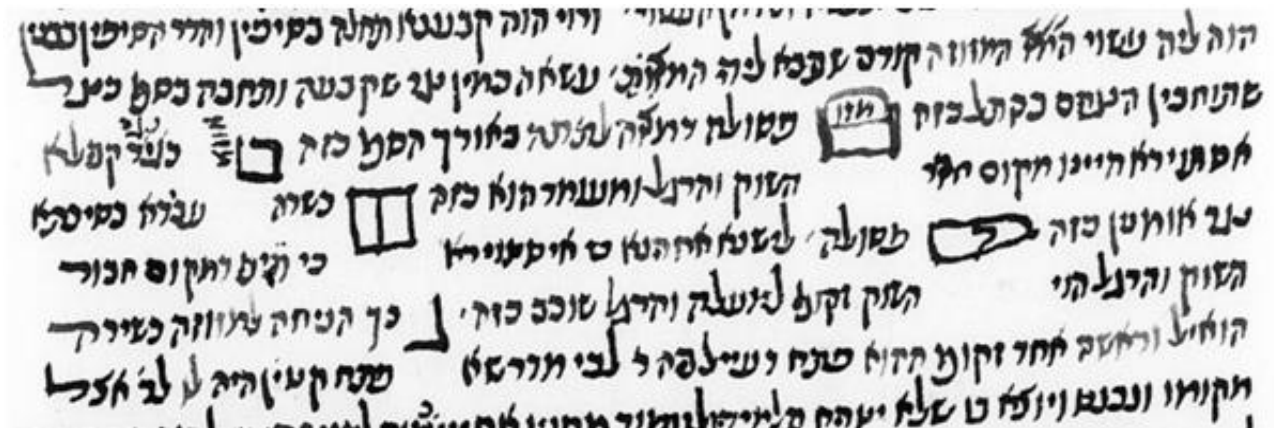
There are two issues with the standard depiction of the two diagrams in the Vilna Shas. Rashi uses the word **כזה** five times and there are only four “illustrations” (2 in each diagram) Also, we would expect that there would be a diagram after each time it says **כזה**.

This problem is solved when we look at the only handwritten manuscript we have of Rashi on this part of Menachot.

The National Library of Russia, St. Petersburg, Russia Ms. EVR IV 25:

http://aleph.nli.org.il:80/F/?func=direct&doc_number=000159163&local_base=NNLMS
S

It contains five depictions of the placement of the Mezuzot and each **כזה** is followed by a depiction.

The problem is also solved when we look at the first printed edition of Menachot (Bomberg 1522) whose source had to be a manuscript. [4]

This printed edition leaves space after every **כזה**. It even includes a rudimentary depiction of the last **כזה** looking like a “Nun” which is supposed to depict where the ankle meets the leg.

ע"ל בה רב הונ' לבי
החוא רגיל הוה ואמ'
הלך אחר הרגיל אר'
שמואל מצוה להניו
ורב הונא אמר מנו
ומרחיק מן הקור'טנ'
למוח' מיתבי מנביה
מן הקורה שפח וכל'
רבר' ליהודה ר' יוסי
מה קשירה בגובה א'
לרב הונא הוה דו'
לשמו' דאמ' כמאן לא'
אמר רב הונא בריה ד'

גכ"י הוה ניה עטוי למזוזה קוד' טרבי'
לירי מנהו'. עפ"ה כמין נבר סקטעה
ותחבה בסף כנגד מתוחבין הערין ב'
בכותל כזה פסולה רמזוה לתתח
באורך בסף כזה נבר קבילא:
אוקתוירא היינו מקום חיבוד הסו' והרגל'
מתעמר הוא כזה כסירה עבדיא
ביסוכתא נבר על אומנין כזה
כסולה לא אוקתוירא כי היכי דמקן חיבוד
הסוק והרגל הוי הסוק זקוף מלמעלה ו'
והרגל סוכב כזה ג' כך הניח למזוזה
כסירה המיל וראשה אחד זקוף:
ההוא פתח רע"ל ביה לבי מדרסא פתח
קטן היה לו לר' אבל מקומנו והכנס וח' בו
כרי סלא יטריח תלמידיו לעמו' בפניו אם
יעבר לפניהם: רגל הוה רוב הכנסין
לבית המדרס באותו פתח: הלך
אחר הרגיל אם יש ב' פתחים לחדר אחד
דאזוהי פתח מנין לאלא ילרא יחד ויה

והרגל סוכב כזה ג' כך הניח למזוזה

It looks very much like the Nun in the National Library of Russia manuscript and may have emanated from the same source.

It was very exciting for me personally to discover this “diagram” which clearly was added to illustrate the כזה. In his *Maamar 'al hadpasat ha-Talmud with Additions*, (ed. A.M. Habermann, Mossad ha-Rav Kook, Jerusalem: 2006, p.41) Rav Natan Nata Rabbinowicz, writing about the first Bomberg edition, states as follows:

ונשאר, רש"י ותוספות, נשמטו הציורים בגמרא (וכן בכל הדפוסים הישנים עד דפוס בערמן) "ובכל התלמוד שישנו הציור ברש"י. מלבד בסוטה מג, מקומם חלק

“In all of the Talmud (and in all other older printed editions of the Talmud until the Berman edition (Frankfurt an Der Oder 1697-99) the diagrams were not included in the Talmud, Rashi and Tosfot, and their space remained empty, except for Sotah 43A, where we find a diagram in Rashi.”

It turns out there was a diagram included in the second Bomberg edition of Zevachim(1528) on 53b, which Rabbinowicz probably never saw. See my article [here](#).

As used in the Gemara, it probably meant the entire area where the bottom of the foot (which is horizontal) met the bottom of the leg (which is vertical) at the ankle, thereby looking like something that was bent.

Finally, there is a fascinating story about the Talus bone related by Rav Yisroel Shachor in the *Sefer "Dovair Yesharim"*. [6] In discussing the איסתוירא, he writes that he was in a terrible automobile accident and בהסדי ה' escaped death by climbing out of the rear of the car only seconds before it burst into flames. The only injury he sustained was a broken bone in his foot, which he identified as the Talus. He had many opportunities to view x-rays of his broken foot and concludes "I see this as a source of amazement that the only bone of all 248 bones in my body which was broken, allowed me to understand the words of Torah, and to understand that this was the איסתוירא which is mentioned in Gemarot." [7]

[1] Translation courtesy of Sefaria.org and follows the interpretation of Rashi.

[2] There is discussion on whether what is shown as Rashi in our editions of Menachot was actually written by Rashi. Rav Natan Nata Rabbinowicz (author of Dikdukei Sofrim) writes that our "Rashi" was written by a student of Rabbeinu Gershom. (Dikdukei Sofrim on Menachot 86a note 6 where he writes ... מפני שהפרוש הזה המיוחס לרש"י (גרשום מאור הגולה והעתיק ברובו לשון הרבינו גרשום מאור הגולה הוא כנראה מתלמיד הרבינו Rav Betzalel Ashkenazi (the author of the Shita Mekubetzet) writes that for chapters 7-10, the "Rashi" in the standard editions was not written by Rashi and he substitutes his own version which is indicated by the words "Rashi Ktiv Yad" in the Vilna Shas. The editors of the Vilna Shas record this opinion at the beginning of the 7th chapter (Menachot 72a) as follows: רש"י ז"ל וזה לשונו "זה הפרוש אשר הוא בדפוס מפרק אלו המנחות עד שתי הלחם אינו מפ"י רש"י ז"ל". והוא של פרשן אחר, וזה לשון רש"י פ"י. But Rav Ashkenazi seems to indicate that the Rashi of other chapters was in fact written by Rashi. (see his note to the beginning of Menachot chapter 11 where he writes מכאן ואל"ך הוא פירוש רש"י ז"ל).

[3] We only know that it is affixed in a horizontal direction from the picture, not from Rashi's words.

[4] The Soncino family printed many tractates of the Talmud from 1483-1519 before Bomberg printed the complete Talmud in 1520-1522, and those Soncino editions often formed the basis for the text of the Bomberg edition. But the Soncino family did not print tractate Menachot meaning the Bomberg edition was based solely on manuscripts.

[5] My source for this information is Dr. Carol Teitz who is a member of my Shul. Dr. Teitz is an orthopedic surgeon and most recently, the dean of admissions at the University of Washington Medical School

[6] Doveir Yesharim, Sefer Shemot, Jerusalem. 2014, page 128

[7] This source was brought to my attention by a Torah scholar named Aharon who has helped me immensely in my research on diagrams.